

Zitierhinweis

Žitný, Miroslav: review of: John Broad / Anton Schuurman (eds.), *Wealth and Poverty in European Rural Societies from the Sixteenth to Nineteenth Century*, Turnout: Brepols, 2014, in: *Opera Historica*, 17 (2016), 2, p. 273-275, DOI: 10.15463/rec.1490938849

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

obdobně orientovaný oddíl o erbech a pečetích českokrumlovských Eggenberků.

Anotovaná práce představuje první synteticky zaměřený příspěvek české historiografie k výzkumu Eggenberků na prahu novověku a současně symbolické vyvrcholení dlouhodobého a systematického badatelského zájmu autorky o historii Českého Krumlova a jeho urozené vlastníky. Jde o jakýsi shrnující sumář informací dosavadního bádání rozsetého v podobě různě obsáhlých analyticky koncipovaných textů o hospodářských, kulturních, politických a sociálních aspektech dějin výše zmiňovaného šlechtického rodu v četných odborných periodikách a kolektivních monografiích. Anna Kubíková se však ve svém pojednání nespokojila s pouhým detailním nastíněním rozličných aspektů historie potomků Jana Oldřicha z Eggenberku. Získané poznatky zasadila do kontextu vývoje urozené vrstvy v českých a rakouských zemích na prahu novověku. Poutavý výklad navíc doprovodila množstvím kvalitních barevných i černobílých fotografií.

Rostislav Smíšek

John BROAD – Anton SCHUURMAN (edd.),
Wealth and Poverty in European Rural Societies from the Sixteenth to Nineteenth Century, Turnhout 2014 (= *Rural History in Europe* 10), 253 s.,
 ISBN 978-2-503-54516-5.

Britsko-nizozemská dvojice badatelů v oblasti hospodářských dějin, dějin venkova a historické demografie předkládá sborník celkem jedenácti příspěvků zaměřených na životní podmínky stavovsky odlišených

obyvatel rozličných evropských oblastí (Dánsko, Kyklady, jižní Čechy, pražská diecéze, Katalánsko, Uherská nížina, valonská Belgie, Anglie, Normandie, Nizozemí a další) v širokém časovém rámci jednotlivých studií seřazených chronologicky od pozdního středověku do poloviny 19. století. Ediční řada *Rural History in Europe* vyprodukovala v rozmezí let 2008–2014 deset svazků tematizovaných sborníků sledujících na základě podpory evropské organizace COST (European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research) základní cíl – zasadit současné změny evropských venkovských společností do jejich historického kontextu. Konkrétními řešeními tématy se staly kupříkladu nezaměstnanost, migrace, vylidňování venkova, zborcení konkurenceschopnosti lokálních trhů, problémy alokace přírodních zdrojů, proměny v držbě i distribuci půdy či udržitelný rozvoj průmyslu v mezích ochrany životního prostředí.

V metodicky a terminologicky podnětném úvodu se Anton Schuurman zabýval vývojem kategorií vymezujících životní úroveň venkovských společností. Využití „blahobytu a chudoby“ jako jejich dříve v zásadě dialekticky chápaných pólů sloužících k interpretaci mnoha témat hospodářských dějin přehodnocuje na základě nejnovějších výzkumů směrem k nutnosti studia specifických podmínek vzniku a rozvoje protoindustriální společnosti. K tomu jsou zapotřebí především jednotně využitelná data charakterizující materiální úroveň konkrétních nižších a regionálně definovaných společenských vrstev, která poskytují analýzy závětí a pozůstalostních

inventářů, jak ostatně ukazuje i většina článků otiskčených v tomto svazku.

Po inspirativních úvodních metodických výzvách editora následují příspěvky kolektivu autorů. Dánský badatel Bjørn Poulsen předkládá ukádku heuristicky pozoruhodného výzkumu hmotné kultury dánských poddaných doby 15. a 16. století, v jejichž prostředí nelze hovořit o žádných jednotných majetkových poměrech. Pozornost řeckého historika Dimitrise Dimitropoule se soustředí na civilizačně uzavřenější egejskou oblast Kykladských ostrovů, kde se během 17. a 18. století neodehrály prakticky žádné významné změny v hmotné kultuře sledovaných městeček a jejich hustou zástavbou značně velikostně omezených obydlí.

Výsledky české historické vědy reprezentují příspěvky Josefa Grulich a Marie Ryantové. Studie prvního jmenovaného ukazuje, jak výrazný rozvoj zaznamenala hmotná kultura jihočeských venkovských domácností v 17. a 18. století. Srovnávací pohled do prostoru čtyř významných jihočeských panství Orlík, Protivín, Hluboká nad Vltavou a Třeboň, ukotvený ve společensko-sídelních poměrech zachycených berní rulou a velkostatkovými prameny, umožnil představit souhrnnou charakteristiku lokální ekonomiky. Specifickou roli zde hrála například využitelnost toku řeky Vltavy, který ovlivnil regionální koncentraci souvisejících řemesel a říčního plavebního obchodu i prosperování orlických poddaných z plavení dřeva. Josef Grulich následně stratifikoval majetkové kategorie zachycené ve sledovaných pramenech, přičemž poukázal na vysokou

míru tesařské a truhlářské soběstačnosti jihočeských venkovanů. Následně se autor zabýval vnitřním zařízením jihočeských venkovských domácností. Mezi obecnými závěry je nutno vyzdvihnout primárními prameny podloženou přítomnost vysoce specializovaného náčiní, prvoplánově překvapivou přítomnost finanční hotovosti, jejíž původní zatajování bylo projevem obranných strategií venkovanů vůči vrchnostem, a vyplývající tezi, že i bohatší raně novověký jihočeský venkovan sledoval oproti reprezentativnímu účelu kupříkladu kuchyňského nádobí spíše jeho praktickou užitnou hodnotu a namísto nákupu luxusních předmětů do domácnosti upřednostňoval rozhojnění stavů dobytka. Autorův článek vykazuje historicko antropologický zřetel výzkumů myšlenkového světa raně novověkých obyvatel venkova.

Marie Ryantová věnovala pozornost specifickému prostředí kleriků pražské arcidiecéze v kratším, o to však hutněji zkoumaném období (1700-1730). Hmotnou úroveň arcidiecézního kněžstva z měst srovnala s materiální kulturou venkovského kléru. Graficky doprovázený rozbor vzájemných vztahů sociálního původu, statusu, pozice v katolické církvi i dožitého věku vzorku více než 450 duchovních správců pokračuje neméně statisticky obsáhlým zhodnocením léčebných a pohřebních výloh a výše pozůstalostí. Dalšími kategoriemi postiženými autorkou jsou hotovost, předměty z drahých kovů, knihy, obrazy, hodiny a zbraně. Podrobným rozbozem pozůstalostních inventářů autorka dospěla k ozřejmnění několika obecných odlišností mezi

hmotnou kulturou městského a venkovského duchovenstva sledovaného prostoru a období.

Další z dílčích studií sborníku může inspirovat nejen domácí bádání k rehabilitaci stavovsky podmíněného odlišení úrovně hmotné kultury, které podle španělské historičky Belén Moreno Claverías přetrvávalo v předindustriálním Katalánsku. Výzkumy maďarského etnografa Pétera Granasztóiho odhalily kolektivně rozšířenou snahu bohatších středouherských sedláků přibližovat se koncem 18. století pořizováním drahého nábytku uherské místní šlechtě. Paul Servais z Katolické univerzity v Lovani předkládá srovnávací analýzu tří belgických venkovských regionů v okolí města Liège. Prameny z první poloviny 19. století mu umožnily otevřít nové kategorie hmotné kultury domácností spočívající ve vytápění a úpravě jídel, ukládací zařízení související s kvantitativním nárůstem předmětů stejného druhu, osvětlení a další. Tři poslední studie otištěné ve sborníku jsou obecněji zaměřené. Druhý z editorů John Broad předložil rozsáhle pojaté zhodnocení dobovosti anglických farností od počátku 16. do poloviny 19. století. Anglikánské farní instituce podle něj představovaly nejen tržiště zaopatření chudých ve hmotné nouzi, ale poskytovaly jim i nutný pocit společenské identity. Klíčovou tezí stati z pera Laurence Fontaine je zdůraznění převahy oběhu evropského zboží nad objemem jeho produkce. Francouzská badatelka podrobila výzkumu prostředí veřejných aukcí, bazarů, zastaváren a podomních obchodníků, čímž dějiny vývoje a rozšíření hmotné kultury nabývají dyna-

miky vícenásobného vlastnictví. Poslední studii sborníku představuje epilog editora Antona Schuurmana, který relativizuje některé příliš optimistické interpretace životních standardů v raně novověké společnosti. Autor přitom zdůraznil, že obyvatelé venkova nehráli roli antagonistů změn v modernizaci hmotné kultury, avšak zároveň si od přelomu 18. a 19. století záměrně uchovávali regionální oděvy i předměty domácí potřeby, což bylo výrazem jejich snahy o zachování tradiční lokální identity.

Recenzovaná publikace představuje soubor ilustrativních výzkumů na poli dějin hmotné kultury rozličných evropských venkovských oblastí. Výběr chronologicky uspořádaných prací splňuje zaměření ediční řady a předkládá výsledky původních výzkumů zastoupených autorů, přičemž každý z příspěvků uvádí téma v přehledném a dostatečně širokém kontextu jednotlivých „národních“ historiografií. Z uspořádání kapitol je patrná redakčně sjednocená struktura, v níž vyniká snaha o kategorizaci témat a terminologie studované hmotné kultury. Vysokou ilustrační úroveň mají bohatě zapojené tabulky. Po technické stránce by bylo možné redakci vytknout pouze místy nesjednocený výskyt tvarů britského i amerického pravopisu zároveň, což ovšem nesnižuje kvalitu anglického textu a překladu původních příspěvků (zde soudě zejména podle dvou zmíněných domácích výzkumů). Recenzovaný sborník proto vyjma heuristické, metodologické i interpretační inspirace poslouží badatelům zejména k dalšímu sjednocení oborové terminologie.

Miroslav Žitný